

סימן כה

קיום התנוות בימי הספירה לאחר ל"ג בעומר

שאלה:

האם ניתן לערוך חופה וקידושין לכתחילה בימי הספירה לאחר ל"ג בעומר?

תשובה:

א. מקור הדין

וחשבון ימי אבלות הספירה

הדין שלא להינשא ושלא להסתפר בימי הספירה נובע מאבלות על מות תלמידי ר"ע שמתו בימים אלו.

בגמ' ביבמות (דף ס"ב ע"ב) מובא שתלמידי ר"ע מתו מפסח עד עצרת, אך בפועל לא מצינו דעה שהנהיגה אבלות בכל ימי ספירת העומר, אלא מצינו ג' שיטות בהלכה.

א. התשב"ץ (סי' קע"ח) מביא בשם הרז"ה שמצא בספר ישן ספרדי שהגרסה היא, שתלמידי ר"ע מתו מפסח ועד פרס העצרת. ופרס הכוונה לחצי חודש שהוא ט"ו ימים. וכ"כ הר"י אבן שועיב בדרשת יום ראשון של פסח (מ"א ע"ד): "והוא ט"ו יום קודם העצרת כאמרם (שקלים פ"ג ה"ד) עד פרוס הפסח פרוס החג שהם חמשה עשר יום בניסן ובתשרי. וכשתסיר חמשה עשר יום מארבעים ותשעה יום נשארו שלשים וארבע והנה הם שלשים ושלושה שלמים ומגלחים ביום ל"ד בבוקר כי מקצת היום ככולו". וזו דעת השו"ע

(או"ח סי' תצ"ג ס"א וס"ב) המתיר להסתפר החל מל"ד בבוקר מדין מקצת היום ככולו ככל סיוס אבלות.

ב. דעת המאירי בשם הגאונים (חידושי המאירי יבמות דף ס"ב ע"ב): "וקבלה ביד הגאונים שביום ל"ג בעומר פסקה המיתה ונוהגים מתוך כך שלא להתענות בו וכן נוהגים מתוך כך שלא לישא אשה מפסח עד אותו זמן". וכן כתב הטור (או"ח סי' תצ"ג): "ויש מסתפרים מל"ג בעומר ואילך שאומרים שאז פסקו מלמות". וזו הדעה הראשונה המובאת ברמ"א (סי' תצ"ג ס"א וס"ב).

ג. דעת התוס' (המובאת בדרשות הר"י אבן שועיב הביאו הב"י סי' תצ"ג) שמתו בין פסח לעצרת שלושים ושלושה ימים אך ימים אלו לא היו רצופים, ובימים שאין אומרים בהם תחנון לא מתו. אמנם בכדי להבליט את מנהגי האבלות הנהיגו אותם ברצף אלא שגם לשיטה זו מצינו ב' גרסאות:

א. הר"י אבן שועיב בשם התוס' (הובא בב"י סי' תצ"ג): "שמה שאמרו ל"ג בעומר אינו כמו שנוהגים אלא שלשים ושלושה יום כשתסיר שבעת ימי הפסח ושבע שבתות ושני ימים של ר"ח שהם ששה עשר ימים שאין אבלות נוהג בהם נשארו מן הארבעים ותשעה יום שלשים ושלושה ימים".

חג השבועות אינו בתוך ימי הספירה, ואם כן צריך להיות ר' ימי חג ולא ז' ימים? ובפירוש אחר כתב: "דל מן המ"ט יום של הספירה ז' ימי החג וכו'". משמע שדיבר רק על ימי הספירה ממש ולא התכוון לא ליו"ט ראשון של פסח ולא לחג השבועות, א"כ כיצד יוצא לו "ז' ימי חג" – על כורחך שהתכוון ליו"ט שני של שביעי של חג דהיינו יו"ט שני של גלויות, וא"כ קשה: והרי מות תלמידי רבי עקיבא היה בארץ ישראל? ודו"ק].

וכנראה הביאור הלכה (סי' תצ"ג ד"ה יש נוהגים) הרגיש בקושיה זו ולכן חיסר בחשבון יום, שכתב "כשתוציא שבעת ימי הפסח, דהיינו מיום שני של פסח, ועוד ששה שבתות, ושני ימים ראש חודש אייר ויום אחד ראש חדש סיון שלא מתו, א"כ הרי נשארו ל"ג שלמים שמתו". ואם ננהג את ימים אלו בתחילת ימי הספירה, הרי שהיום ל"ג יותר מדין מקצת היום ככולו, וכן אם ננהג את אותם ימים החל מב' לחודש אייר עד ה' סיון (שהם סה"כ ל"ג ימים), נצטרך להתיר בה' סיון, ערב חג השבועות, מדין מקצת היום ככולו.

אלא שהבה"ל (שם) בביאור מנהג זה הוריד את הט"ז יום הראשונים והחל את המנהג מיום ב' לחודש אייר אך את היום האחרון שנוהגים בו מקצת היום ככולו 'הזיז' ליום ל"ג בעומר מאיזה טעם עפ"י הפמ"ג. (המסביר את המג"א עפ"י הב"ח). ומנהג זה הביא הרמ"א (בסי' תצ"ג ס"ג) כדעה שנייה "בהרבה מקומות נוהגים להסתפר עד ר"ח אייר, ואותן לא יספרו מל"ג בעומר ואילך אע"פ שמותר להסתפר בל"ג בעומר בעצמו" ולפי החשבון נמצא

אלא שאת אותם ל"ג ימים הנהיגו או מתחילת הספירה ועד ל"ג בעומר, או מב' לחודש אייר עד ה' בסיון, שזה סה"כ ל"ג ימים. וב' שיטות אלו הובאו ברמ"א (או"ח תצ"א ס"ג).

ב. המהרי"ל (מובא בספר מהרי"ל מנהגים דיני הימים שבין פסח לשבועות סעיף ז'): "אמר מהר"י סג"ל אע"ג דאיתא בגמרא דתלמידי ר"ע מתו מן פסח עד עצרת, מכל מקום עושין ביום ל"ג בעומר יום שמחה, משום דמתו רק הימים שאומרים בהם תחינה בשבעה שבועות העומר, וכל יום שאין אומרים תחינה לא מתו, והשתא דל מן המ"ט יום של הספירה, ז' ימי החג, וג' ימים דחל בהן ר"ח, שנים לאייר ואחד לסיון, וז' שבתות, פשו להו ל"ב, נמצא דלא מתו רק ל"ב ימים, לכן כשכלו אותן ל"ב ימים שמתו עושין למחרתן שמחה לזכר".

ולפי חשבון זה ימי האבל הם ל"ב ימים רצופים, מתחילת ימי הספירה עד ל"ב בעומר. ולפי זה עם כניסת ל"ג בעומר פוסקים ימי האבל, מבלי להזדקק לכלל של "מקצת היום ככולו".

חשבוננו של המהרי"ל צריך עיון: כיצד הוא מונה ז' שבתות וז' ימי החג כמניין נפרד, והרי שבת אחד מתוך השבע שבתות כלולה בשבעת ימי החג! נוכל זה מלבד הקושייה – כיצד החשיבו את יו"ט שני של גלויות אם מות תלמידי ר"ע התרחש בא"י. שהרי אם התכוון שז' ימי החג הם ששה ימים החל מהראשון לעומר ועד חג השבועות, אם כן מדוע ספר את שבועות ולא ספר את יו"ט הראשון של חג? ואם תאמר שמונים רק את ימי הספירה, אם כן

איסור תספורת בימי הספירה :
 (א) אבלות הספירה נוהגת החל מא' בעומר עד ל"ג בעומר לרמ"א, ולשו"ע עד ל"ד בעומר.
 (ב) אבלות הספירה נוהגת החל מב' באייר עד עצרת (סה"כ ל"ג ימים) ובל"ג בעומר הותר מדין מקצת היום ככולו.
 והמג"א סובר כאותה שיטה, אלא שמתחיל את מנהגי האבלות מר"ח אייר, דהיינו מל' ניסן, עד ראשון של ימי הגבלה, דהיינו ג' סיוון בבוקר (סה"כ ל"ג ימים). וכל זה מפני שבמדינתו נהגו לישא ולהסתפר בג' ימי הגבלה (והיום הראשון של ג' ימי הגבלה מחשיבים אותו מדין מקצת היום ככולו).

**ג. מקור המנהג
 שלא להינשא כל ימי הספירה**

אלא שהט"ז (שם ס"ק ב') כתב: "והמנהג בכל המקומות שאין עושין נשואין אלא ביום ל"ג בעומר לא לפניו ולא לאחריו עד עצרת".
 והקשה הט"ז (שם): "ואין לזה טעם. וא"ת שאוחז בחומרי שניהם א"כ ביום ל"ג בעומר לא יסתפרו ולא יעשו נישואין מטעם השני?"
 ולכאורה לפי דברי המג"א לעיל לא קשה המנהג. דבאמת הם החמירו כחומרי ב' המנהגים אלא שאף למנהג להתאבל מב' באייר עד עצרת, בל"ג בעומר הותרו מדין מקצת היום ככולו. (דהיינו שהעבירו החלת דין "מקצת היום ככולו", מהיום האחרון דהיינו ערב עצרת אל ל"ג בעומר (וכפי שכתב הפרי מגדים ב'משבצות זהב' (שם ס"ק א') "דאולי יש איזה טעם

שמנהג זה נוהג עד שבועות ממש. והרבה מיוצאי גרמניה נהגו כמנהג זה.
 אלא שאף הנוהגים מנהג זה, מ"מ נהגו לישא אשה ולהסתפר בשלושת ימי הגבלה, וא"כ קשה, כיצד מנהג זה מגיע לסה"כ של ל"ג יום? ותירץ המג"א (שם ס"ק ה') דלכך נהגו להנהיג מנהג זה החל מר"ח אייר (מכ"ט ניסן) והיום הראשון של ג' ימי הגבלה דנים בו דין של מקצת היום ככולו ואז יוצא סה"כ ל"ג יום וכן כתב המ"ב (שם ס"ק ט"ו).

ב. האם צריך להחמיר כב' השיטות?

למרות שהרמ"א הביא ב' דעות, הוא לא החמיר לנהוג כב' השיטות אלא כתב לנהוג כשיטה אחת, "ואותן מקומות שנוהגין להסתפר מל"ג בעומר ואילך לא יסתפרו כלל אחר פסח עד ל"ג בעומר... וכ"ש שאין לנהוג היתר בשתיהן" (רמ"א שם), כי אם ינהג היתר עד ר"ח אייר כסברא אחרונה וגם ינהג היתר מל"ג בעומר ואילך עד עצרת כסברא ראשונה נמצא שאלו שתי קולות הסותרות זו לזו.
 וכתב המ"ב (שם ס"ק י"ז) שיכול לתפוס חומרי ב' המנהגים דהיינו שינהג איסור מפסח עד ערב שבועות או עד יום ראשון של הגבלה חוץ מל"ג בעומר, כיוון שעושה כן מחמת הספק שאינו יודע איזה מנהג הוא העיקר, אך הסיק המ"ב "ומ"מ אין צריך לעשות כן, אלא יכול לתפוס איזה מנהג שירצה... דכיוון שהוא רק מנהג בעלמא אין להחמיר בספיקא" (שם) אא"כ יש מנהג מקום שאז צריך ללכת לפי המקום בין להקל ובין להחמיר.
 נמצא שישנן ב' שיטות מרכזיות לגבי

טוקצ'ינסקי זצ"ל).

על פי נימוקו של הט"ז, נהגו רבניות רבות בארץ שלא להתיר להינשא בכל ימי הספירה (פרט למקרים מיוחדים ויוצאי דופן). ויש שלא הקפידו על דברי הט"ז, מכיוון שהמ"ב לא פסק כמותו, והתירו החל מל"ג בעומר כדעת הרמ"א בדעה הראשונה.

ואף בני ספרד הנוהגים כהשו"ע לא החמירו חומרה זו אלא נהגו שלא להינשא עד ל"ד בעומר כפסקו של השו"ע, וכ"כ בכף החיים (סי' תצ"ג ס"ק י"ב). ורק לעניין תספורת כתב שיש הנוהגים להחמיר כדברי האר"י ז"ל שלא להסתפר עד העצרת פרט לערב חג עצרת, "ולא היה מגלח לא ביום ר"ח אייר ולא ביום ל"ג בעומר בשום אופן" (שער הכוונות דף פ"ו ע"ד הובא בכף החיים שם ס"ק י"ג) והחמיר כן אפילו אם כשהזדמן לפניו ברית מילה, כי הקפיד כל ימי העומר באופן מלא, אך כל זה מטעמי סוד ולא מצד אבלות כמובא בפרי עץ חיים (שער כ"ב פ"ז, הובא בכף החיים שם).

ד. מנהג נישואין בג' ימי הנבלה

אמנם אף הנוהגים בחומרת הט"ז שלא לישא כל ימי העומר, נהגו להקל להינשא בג' ימי ההגבלה, כדברי המג"א (שם ס"ק ה').

ואף מרן הרב קוק זצ"ל השיא את בתו בערב חג השבועות, וכשנשאל ע"י הרב אפרים אליעזר יאללעס זצ"ל, כיצד עושה בתאריך זה, ענהו: "ועל דבר זמן החתונה בג' ימי ההגבלה, נהיגין גבן לסמוך על דברי המגן אברהם (סי' תצ"ג ס"ק ה')

דבחרו דווקא ביום ל"ג".

מ"מ עדיין קשה קושייתו של הט"ז, שהרי אם מחמירים כב' המנהגים ולכן אין עורכים נישואין בכל ימי הספירה (פרט לל"ג בעומר), מדוע לעניין תספורת לא החמירו כב' המנהגים?

ולכן מתרץ הט"ז שבאמת המנהג הוא כהדעה הראשונה ברמ"א, להתאבל מא' לעומר ועד ל"ג לעומר, עפ"י הגירסא שאז פסקו מלמות כדברי המאירי לעיל. ואעפ"כ לעניין נישואין המשיכו את האיסור עד עצרת "מחמת גזרת תתנ"ו שהיתה באשכנז בין פסח לעצרת כמו שמפורש ביוצרות ופיוטים שאנו אומרים בשבתות ההם שהם נתיסדו כמו קינות כנלע"ד טעם המנהג שלנו שאין נושאים אחר ל"ג בעומר" (שם ס"ק ב').

נמצאנו למדים, שבעקבות פרעות נוראות שהתרחשו באשכנז בשנת תתנ"ו לכן הוסיפו והחמירו שלא להינשא כל ימי הספירה. ואעפ"כ לא החמירו לעניין תספורת "אבל להסתפר ודאי שרי אחר ל"ג בעומר, שמחמת גזירה זו לא החמירו אלא בשמחה יתירה של נישואין, מה שאין כן קודם ל"ג בעומר שמתו תלמידי ר' עקיבא ומוטל על כל העולם להתאבל בשבילם החמירו טפי אפילו בתספורת" (שם).

המנהג שלא להינשא כל ימי הספירה, משום גזירות תתנ"ו, מצטרף למנהג אבלות נוסף שהתקינו כזכר למאורעות אלו - לומר "אב הרחמים" גם ב'שבת מברכים' החל בימי הספירה, למרות שב'שבת מברכים' רגילה לא אומרים "אב הרחמים" (עפ"י לוח ארץ ישראל לגרי"מ

להינשא החל מיום ל"ג בעומר ואילך. ואף שמנהג זה אינו כדעת הט"ז ועוד אחרונים ומנין לנו להקל נגד הט"ז, מכל מקום מכיוון שהמ"ב התיר להינשא בימים אלו נראה שאין להחמיר על כלל הציבור, שחלקם אנשים הרחוקים משמירת תורה ומצוות. ויר"ש ינהג עפ"י מנהגו ועל פי רבותיו.

עם זאת אין להקל ראש בנוהגים להחמיר כדעת הט"ז. וכך הורה מו"ר הגר"י אריאל שליט"א לרושמי הנישואין ברבנות ר"ג, שלא לאפשר לאחד מתלמידיי, שהתארס עוד לפני הפסח, להינשא בימי הספירה לאחר ל"ד בעומר. כששאלתי את מו"ר מדוע צריך להחמיר כהט"ז וא"א להקל כהמ"ב, ענה לי: שכשיש זמן להינשא קודם ימי הספירה, ורק מטעמי נוחיות (בחירת אולם ותזמורת הפנויים בימים אלו) החתונה נדחית - אין ראוי להקל, וכי קלה היא חומרתו של הט"ז יותר מאשר בחירת התזמורת והאולם? ומדוע על האחרונים לא מוכנים להתפשר ועל דברי הט"ז מוכנים להתפשר? רק כאשר אדם מתארס בימי הספירה ורוצה להינשא בהקדם האפשרי כדי לקיים המצווה, ראוי להקל ולהתיר לו להינשא לאחר ל"ג בעומר - כדעת המ"ב. ולמדתי מדבריו עד כמה צריך לכתחילה להקפיד במנהגם של ישראל, ועד כמה צריך לדקדק בסדר העדיפויות הנכון.

ו. לסיכום:

- א. בני ספרד הנוהגים כשו"ע יכולים להינשא החל מל"ד בעומר ואילך.
- ב. לבני אשכנז רצוי לכתחילה לא לקיים

ביחוד לגבי נישואין" (אגרות לראי"ה, אגרת רל"ב).

[שאלה נוספת נשאל מרן הרב קוק זצ"ל מפי הרב יאללעס זצ"ל (אגרות ראייה שם): "בראשית ההשקפה היה קשה לי בנוגע לזמן החופה, כי מקובלני מאבי זקני ומורי האי סבא קדישא וכהנה רבא רבי ר' אורי זצ"ל מסאמבור שקיבל מרבו מובהק הצדיק הקדוש רבן של ישראל מרן שר שלום מבעלזא זכ"ע, אשר אין להקדים חופת יחיד לחופת הקב"ה וישראל שהיא בחג השבועות. אעפ"כ אמרתי אין להרהר אחר רבו מרן שליט"א. אם יש את נפשו הטהורה ללמדני בזה, תורה היא וללמוד אני צריך. אוהבו נצח אפרים אליעזר הכהן יאללעס". (שם)]

על שאלה זו השיב מרן הרב זצ"ל (שם): "ובעניין הקדמת הנישואין לחג השבועות יום מתן תורה, סמכנין על דברי ר"ת בפירוש "הא לן והא להו" (בקידושין כ"ט ע"ב תוס' ד"ה הא) דבארץ ישראל יישא אשה ואח"כ ילמד תורה, מה שאין כן בחו"ל, על כן הייתה השגת הצדיקים הנזכרים במכתב כת"ר נכונה לפי מידת חו"ל".]

ה. הלבכה למעשה

וכשהתחלתי לכהן ברבנות ברמת מגשימים נוכחתי לדעת שהרבנות האזורית גולן נמנעת מלהתיר נישואין בכל ימי הספירה (פרט לל"ג בעומר). בעקבות התמיהות הנ"ל - מדוע להחמיר על בני ספרד מעבר למנהג המקובל בידם (עד יום ל"ד) - שינו את הנהלים, והרבנות המקומית מתירה כיום אף לבני אשכנז

ואילך.
ד. אנשים שאינם שומרים תו"מ כדין, ניתן להקל להם להינשא החל מל"ג בעומר.
ה. אף המחמירים כהט"ז, נהגו להקל להינשא בשלושת ימי הגבלה כפסק מרן הרב קוק זצ"ל.

נישואין בכל ימי העומר (פרט לל"ג בעומר) כדעת הט"ז מחמת גזרות תתנ"ו שהתרחשו בימים אלו.
ג. בשל סיבות מיוחדות ומוצדקות (כגון שמועד גיוסו של החתן לצבא קרב וכדו') ניתן לסמוך על דעת המ"ב ולהתיר אף לבני אשכנז להינשא החל מל"ג בעומר